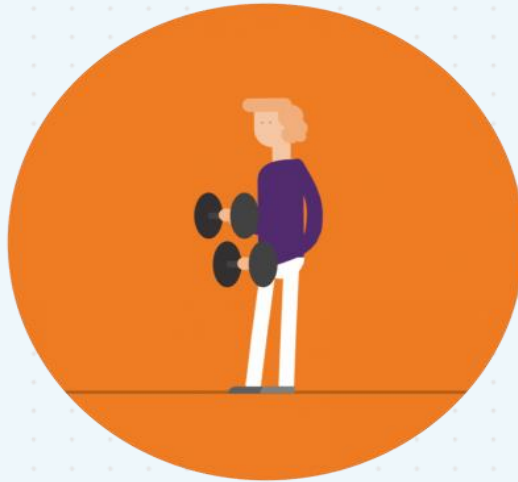

Bewegen bij MS

Frans van Oorspronk, fysiotherapeut UMCG

Ellen van Weert, fysiotherapeut UMCG

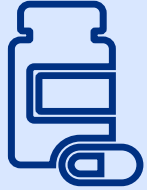
Liesbeth Simmelink, revalidatiearts UMCG

Inhoud presentatie

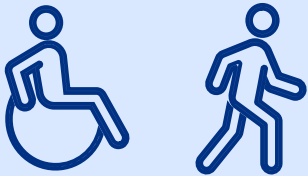
- Leefstijl en MS
- Literatuur en richtlijnen
- Voorbeelden vanuit het revalidatiecentrum
- Praktische adviezen

Behandeling bij MS

: ziekte activiteit↓

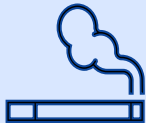

: functie ↑, kwaliteit van leven ↑

B

R

A

V

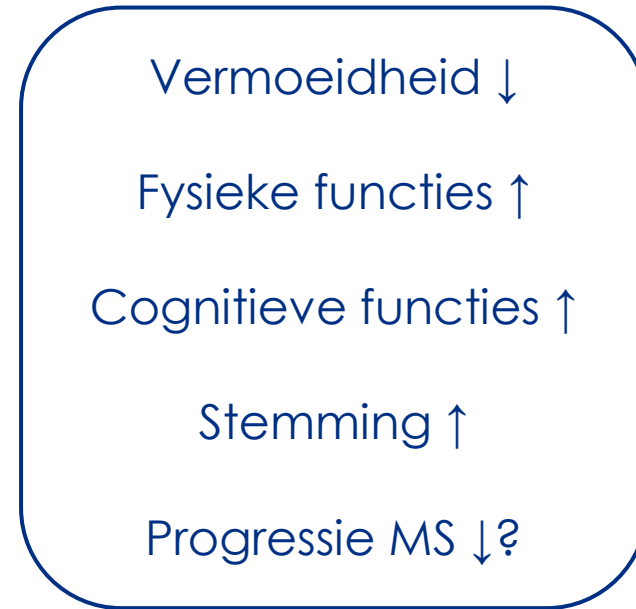
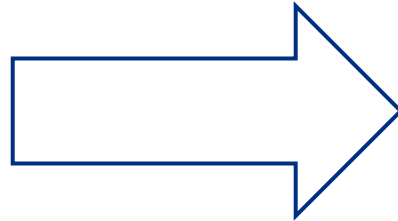
O

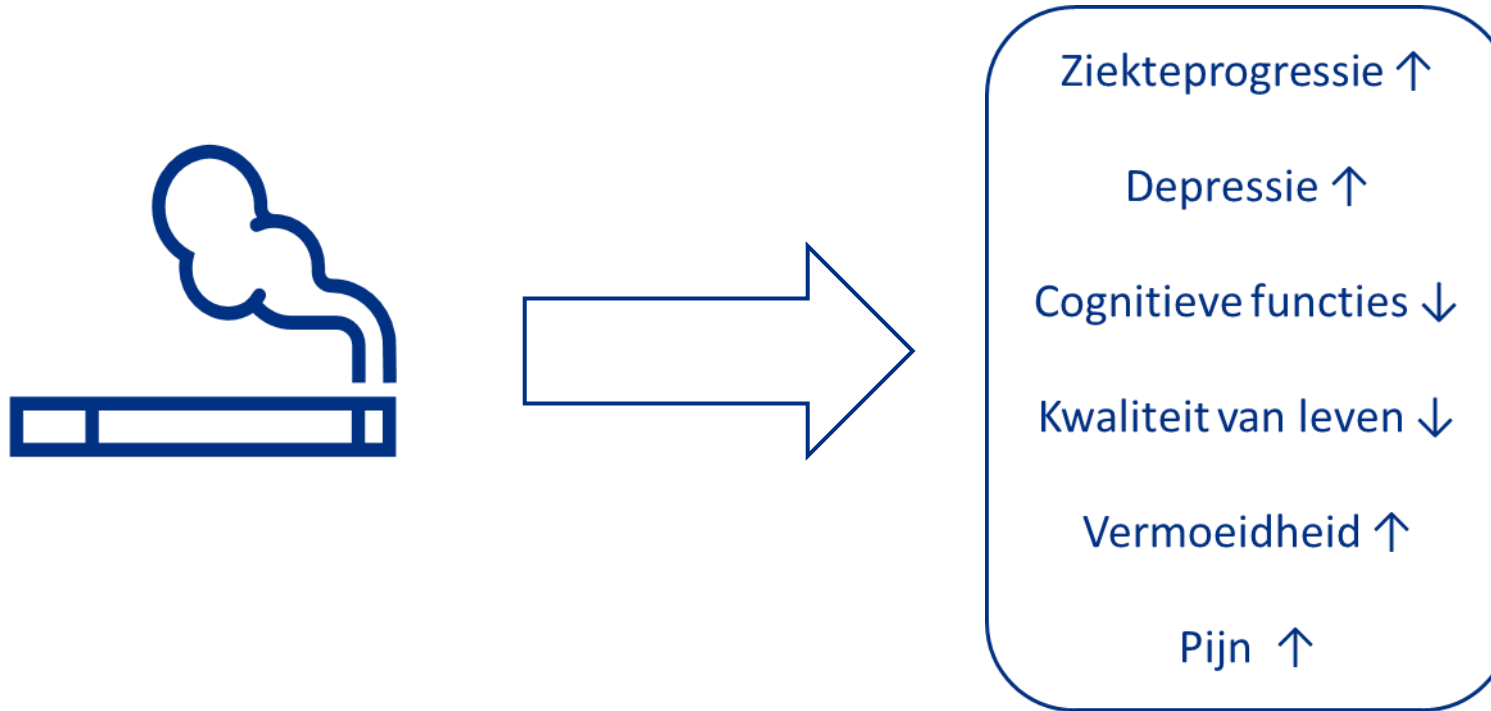
S

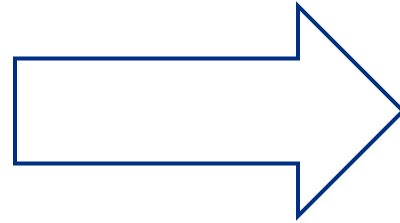
Literatuur onderzoek door studente Rianne Vogt

Literatuur onderzoek

Literatuur onderzoek

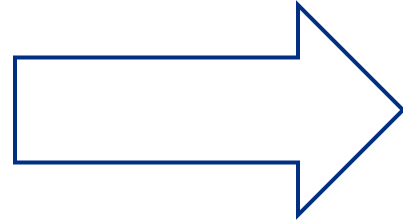

Impact $\updownarrow$?

Alcohol paradox

Therapietrouw $\downarrow$

Literatuur onderzoek

Ketogeen

Vasten

Mediterraan

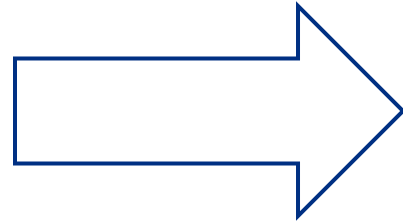
Paleo

Anti-inflammatie

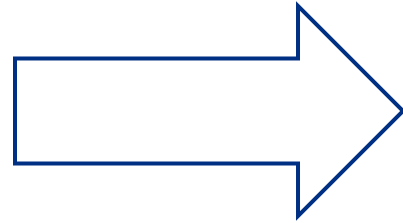
Wahls

Jelinek

Literatuur onderzoek

Literatuur onderzoek

Slaapproblemen (60%)

- Slapeloosheid
- Restless Leg Syndrome
- Slaap apneu

Vermoeidheid ↓

Mentale gezondheid ↓

Kwaliteit van leven ↓

Wat zegt de MS richtlijn uit 2023 t.a.v. bewegen?

- Positieve effecten op
  - lichaamsfuncties
  - fitheid
  - dagelijks functioneren
  - kwaliteit van leven
  - sociale participatie

Wat zegt de MS richtlijn t.a.v. bewegen?

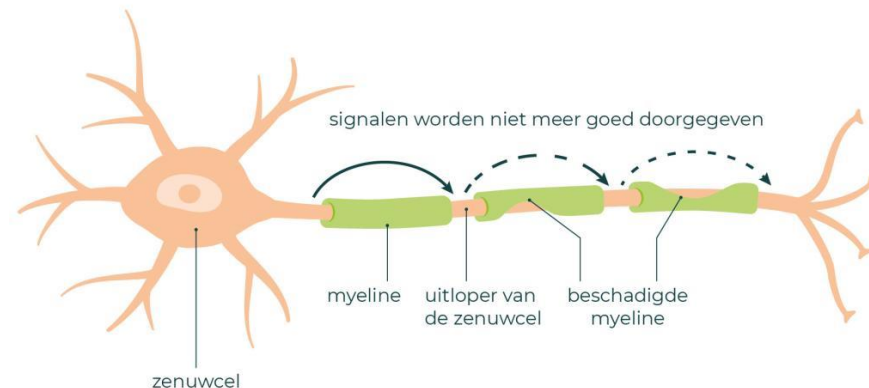
- Bewegen verergert MS niet, maar klachten kunnen tijdelijk toenemen (bv. vermoeidheid, krachtsverlies).
- Relatie tussen bewegen en bloedspiegels van beschermende neurotrofe factoren als Brain Derived Neurotrophic Factor
Patiënten met MS ➡ lagere serumgehalten BDNF
Training ➡ hogere concentratie BDNF

(Briken, 2016; Wens, 2016; Negaresh, 2019).

Effect van bewegen op het brein bij MS

- Vergroot neuro-beschermende factoren zoals BDNF
- Verminderd mogelijk ontstekingsreacties in de hersenen
- Vergroot mogelijk herstel van het myeline
- Verminderd mogelijk het verlies van hersenvolume

Echter nog veel onbekend en meer onderzoek nodig!!!

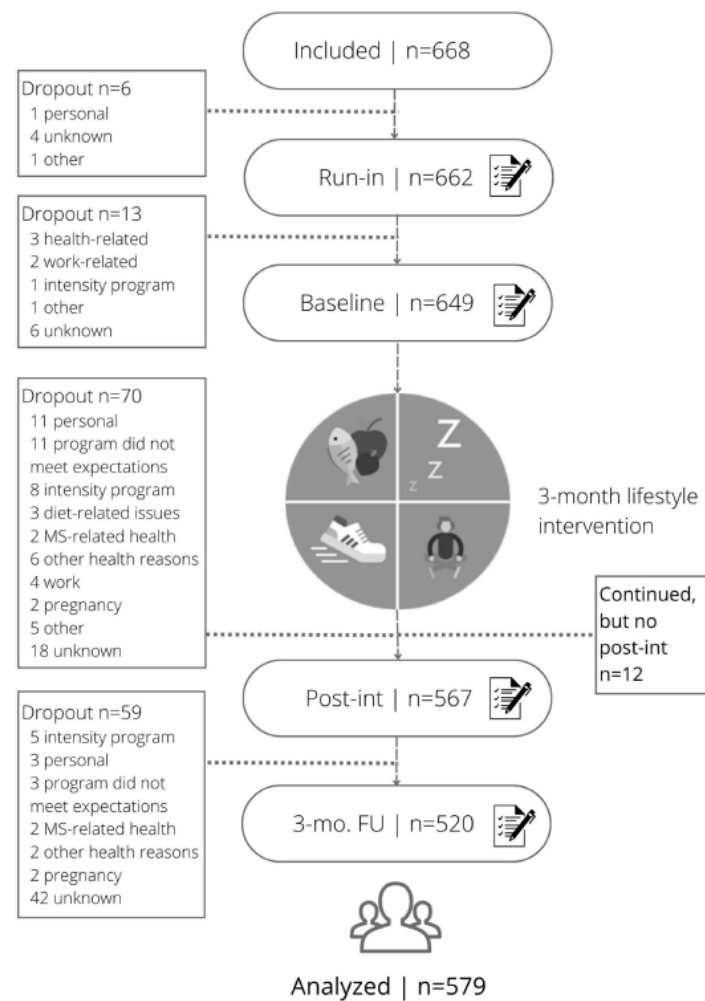

Wat zegt de MS richtlijn t.a.v. bewegen?

- Barrières: fysieke/cognitieve beperkingen, vermoeidheid, kosten, reistijd, aanbod, motivatie
- Helpende factoren: begeleiding, lotgenotencontact, plezier, keuzevrijheid

Gedragsverandering is lastig; leefstijl moet blijvend aangepast worden

LIMS study (LEEF onderzoek)

LIMS study (LEEF onderzoek)

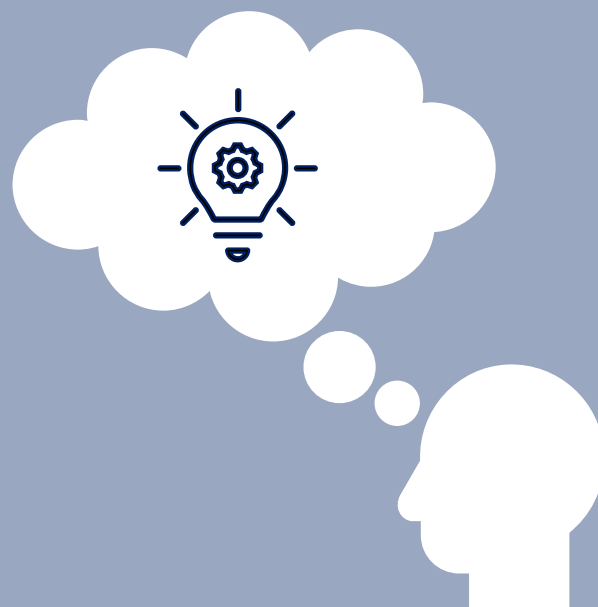
- 3 maanden online leefstijlprogramma en een follow up van 21 maanden
- Verminderde de impact van MS op het dagelijks functioneren, mentale gezondheid en MS-specifieke symptomen.
- Onderliggende mechanisme nog onbekend. Beschermende neuro-inflammatoire effecten of vermindering van comorbiditeit
- Weinig bijwerkingen

MS revalidatie UMCG CvR

- Meestal poliklinisch
- Meerdere disciplines betrokken
- Multidisciplinaire intake/diagnostiekfase en hierna 12 weken behandeling.

university of
 groningen

REHABILITATION MEDICINE
CENTER FOR REHABILITATION

umcg:

Waarom stilzitten geen optie is bij MS

Ellen van Weert, Frans van Oorspronk
Fysiotherapeuten, team MS, CVR Beatrixoord

Mentimeter

menti.com

- Hoeveel plezier beleef je aan sporten/bewegen?
- De reden waarom je sport/beweegt:
- Welke sport/vorm van beweging?

umcg:

Kernboodschap

Bewegen met MS is een belangrijk medicijn, trainen is goed voor lijf en brein!

umcg:

DISCLAIMER: het blijft maatwerk!

umcg:

Vermoeidheid

umcg:

Vermoeidheid bij MS

- Uit onderzoek blijkt....
- Ervaren van vermoeidheid: 66-80%
- Onderscheid fysieke en mentale vermoeidheid
- Conditietraining, kracht training, combi-training → Vermoeidheid↓
- Kracht training + conditietraining meest effectief
- Omdenken: niet uit gaan van vermoeidheid maar: wat is er mogelijk?

Beweegadvies voor elke wereldburger

Ook voor MS

**Volwassenen
en senioren**

***Beweegrichtlijnen: hoeveel beweging is
minimaal nodig voor een gezonde leefstijl?***

2,5 uur per week
matig of zwaar intensief
bewegen

*Zoals: wandelen, fietsen,
tuinieren en fitness.*

2x per week
spier- en botversterkende
activiteiten

*Zoals: dansen, springen,
fitness en hardlopen.*

*Voor senioren in
combinatie met
balansoefeningen
zoals op één been
staan of yoga.*

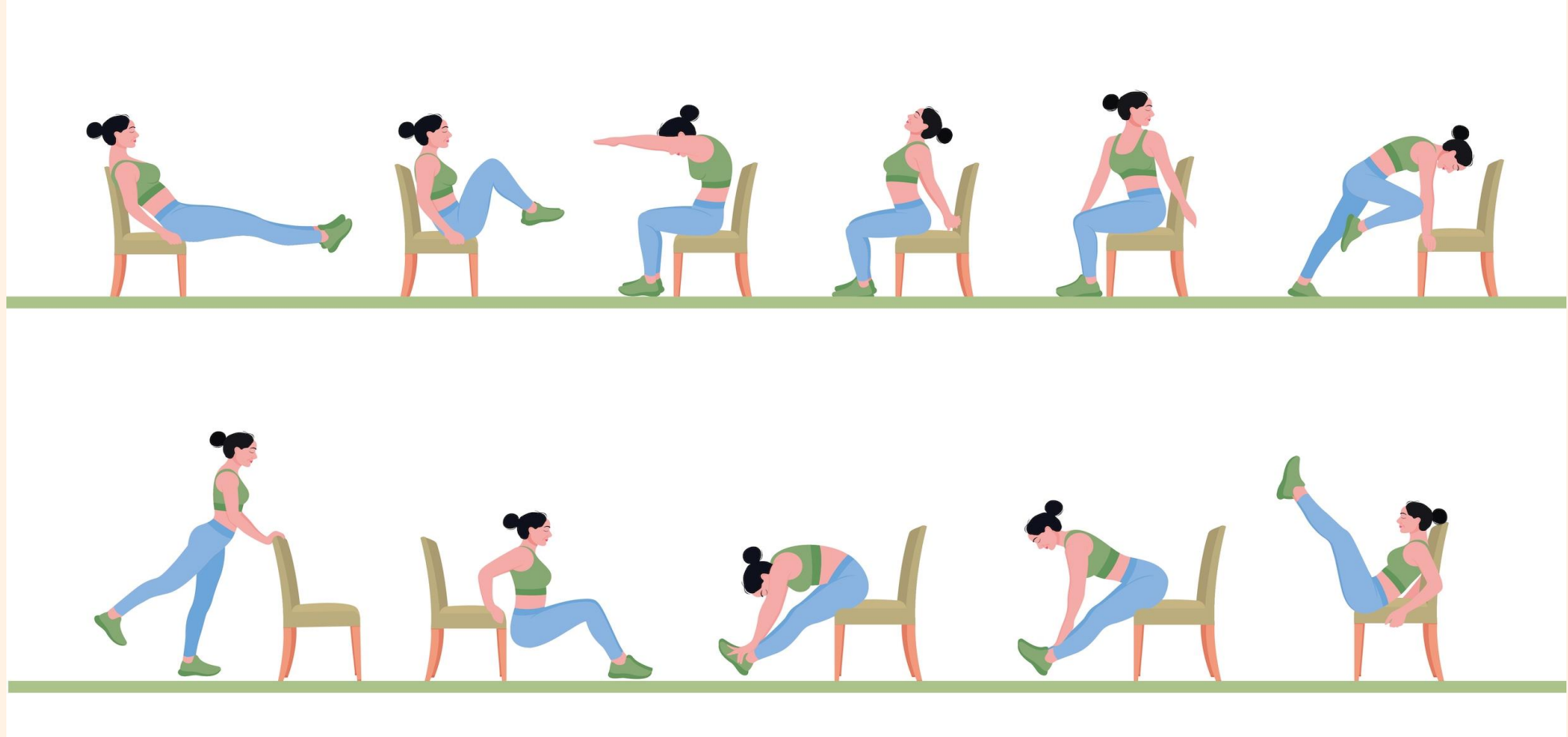
Spieren – Botten – Balans

Sport en bewegactiviteit	Spierversterkend	Botversterkend	Balans
Hardlopen	★	★★	★
Krachttraining	★★★★	★★★★	★★
aerobics/ circuittraining	★★★★	★★★★	★★
Balsport	★★	★★★★	★★★★
Racketsport	★★	★★★★	★★★★
Yoga, Tai Chi	★	★	★
Dansen	★	★★	★
Wandelen	★	★	☆
Nordic walking	★★	?	★★

Balans

- Gericht op verbeteren van evenwicht
- Balansoefeningen bij MS: balans ↑, kans op vallen en blessures: ↓
- Statische of dynamische oefeningen: staand of zittend
- Ook activiteiten als dans, pilates, of bal- en racketsporten
- Activiteiten waarbij lichaamsgewicht wordt verplaatst
- Verkleinen van basis (klein oppervlak, voeten bij elkaar, op slechts een voet) en ondersteuning van armen beperkt
- Vaak en langere tijd = meest effectief!
- Balans = voor iedereen relevant!
- Praktijkopdracht:

We gaan bewegen! Balans

Krachttraining

umcg:

Kracht training

- Onderzoek toont aan:
- Krachttraining is effectief bij MS: patiënten worden sterker
- Meer kracht: → meer stabiliteit → betere balans → vaardigheden zoals traplopen ↑
- Mentaal welbevinden ↑
- Makkelijker om fysiek actieve leefstijl vol te houden
- Krachttraining veilig

Krachttraining

	Intensiteit	Volume	Rust
Power (kracht - snelheid)	30-60% 1RM	3-6 herhalingen 3-6 sets	2-5 min
Maximaal kracht	>85% 1RM	2-6 herhalingen 2-5 sets	2-3 min
Spier hypertrofie	65-85% 1RM	6-12 herhalingen 3-6 sets	30-90 sec
Spier uithoudingsvermogen	<65% 1RM	15-20 herhalingen 2-3 sets	<30 sec

- Kracht training = effectief!
- FITT: Frequentie, Intensiteit, Tijd en Type
- Verschillende soorten kracht training
- Afwisseling ter voorkoming van adaptatie

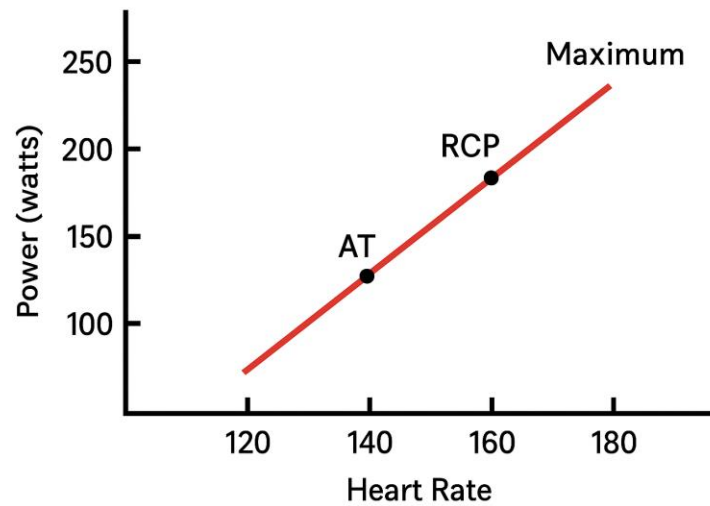
Conditie

umcg:

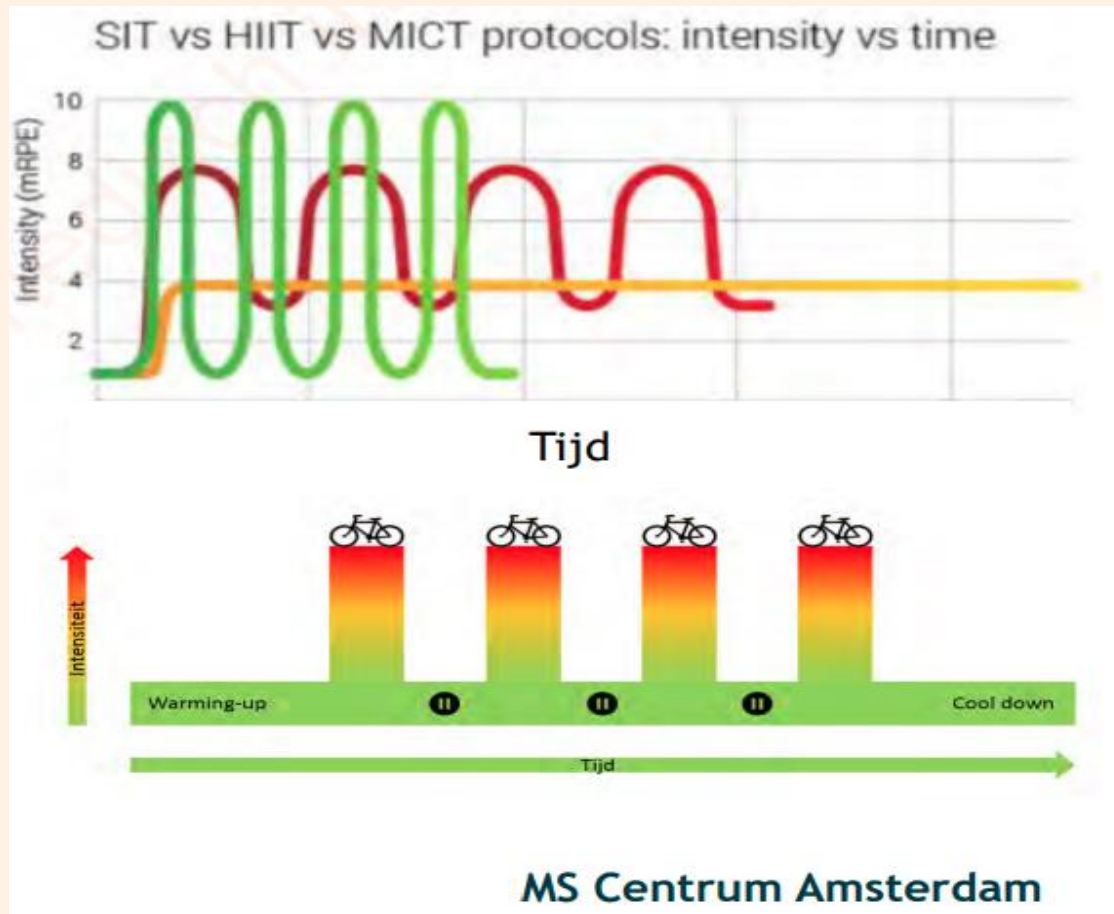
Conditie

- Onderzoek toont aan:
- Conditie training: positief effecten op conditie ↑, vermoeidheid ↓, kwaliteit van leven ↑ bij MS
- Training heeft geen nadelig effect op MS/ontstaan van schubs
- Wel kunnen symptomen van MS tijdelijk meer voelbaar zijn
- Op basis van een (inspannings)test of Borgscore of talktest
- Vertaling naar training zones
- Soorten conditie training

Inspanningstest

Trainingen: duur, wissel en interval

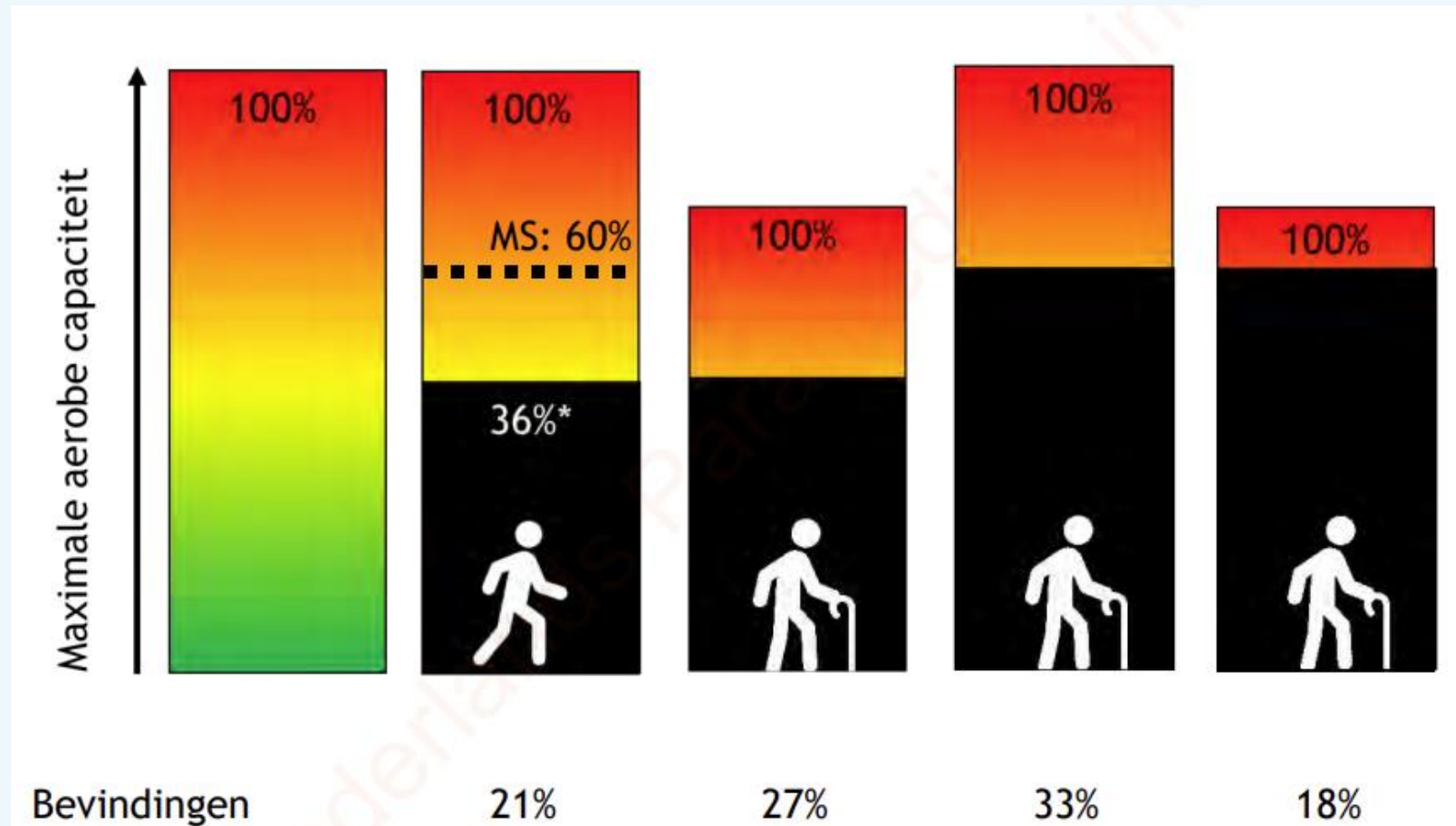

Talk test

Borgscore

	Zwaarte belasting	Borgscore
Patiënt kan nog makkelijk een lange zin zeggen		6
	zeer zeer licht	7
		8
	zeer licht	9
		10
Spreken gaat nog maar is iets oncomfortabel	tamelijk licht	11
		12
	redelijk zwaar	13
		14
	zwaar	15
Spreken is niet goed mogelijk, de patiënt hijgt		16
	zeer zwaar	17
		18
	zeer zeer zwaar	19
	maximaal	20

Loopefficiëntie/ relatieve belasting

Loop efficiëntie↓: wat kun je doen?

- Trainen om je conditie= maximale vermogen↑
- Het lopen ondersteunen waardoor het minder energie kost!
  - Lopen met Enkel Voet Orthese
  - Lopen met hulpmiddel
  - → Onderzoek: met een hulpmiddel kost het lopen veel minder energie
- Dus: problemen met lopen: vraag neuroloog of revalidatiearts!
- Wacht niet te lang: energie overhouden voor andere dingen !

Conditie: samenvattend

- Conditietraining: positief effect op conditie, vermoeidheid, kwaliteit van leven bij mensen met MS
- Trainen: Inspanningstest, maar ook Borgscores/ talktest
- Duur, wisselduur, interval training (= vaak beter vol te houden)
- Liefst in combinatie met kracht training
- Herstel is belangrijk!
- Trainen: soms niet alleen bij fysio, maar hele dag (denk aan lopen)
- Training: geen nadelig effect op MS/ontstaan van schubs
- Symptomen van MS kunnen tijdelijk meer voelbaar zijn.

Conditie: samenvattend

- Conditie verlies je snel, maar kun je ook weer opbouwen!
  - Intensiteit: min. 6 weken -3 maand, 2-3 x per week, 40-60 min
  - Met goede conditie: beter bestand tegen de beperkingen van MS.
  - Wat past bij jou!!!
-
- Uniek Sporten Thuis | Laagdrempelig bewegen!

Leefstijl

umcg:

Mentimeter

menti.com

- Hoeveel beweeg ik?
- Waar sport of beweeg ik? Tips!
- Wat heeft jou geholpen om te gaan sporten/bewegen? Tips

umcg:

Take home message!

umcg: